

ქალის როლი ბიზნესის ინკლუზიურ განვითარებაში

Women's Role in Business Inclusive Development

ნათელა ჯანელიძე, ასისტენტ-პროფესორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, natela.janelidze@atsu.edu.ge

Natela Janelidze, Assistant Professor, Akaki Tsereteli State University,
natela.janelidze@atsu.edu.ge

Abstract

One of the most important part of increasing inclusive economic is development of human resources and maximum efficient use of existing potential. women's involvement in public issues has become popular for last years.

During last 5 years approximately 42% of unemployed women had high education and only 41% men had secondary education. Percentage of unemployed high educated women is thinkable and requires stimulation from government , however the mentality and stereotypes that exists in society and in families are not less important.

I think that for Georgia, as not so rich country with human resources and as a country that in last 3 millennia constantly experiences flow of qualified, healthy and intellectual capital, particular attention should be given to women's involvement in both public and entrepreneurial spheres. It is important that our country as well as non- governmental and international organization support women's involvement. Supporting and sharing of successful businesswomen's experience is necessary

Keywords: Women, Business, Inclusive Growth, Education, Employment, Income.

თითქმის სამი ათეული წელია რაც საქართველომ დამოუკიდებლობა მოიპოვა და შეიძლება ითქვას ქვეყნისთვის დაიწყო ახალი ეტაპი როგორც პოლიტიკური, ასევე ეკონომიკური თვალსაზრისით. საბაზრო პრინციპებზე დაფუძნებული ეკონომიკური სისტემის შენება მიუხედავად საერთაშორისო ორგანიზაციების დიდი მხარდაჭერისა რთული აღმოჩნდა. ქვეყანა რადიკალური, სწრაფი და ეფექტიანი სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმების წინაშე დადგა, რომელთა ეტაპობრივმა განხორციელებამ ვითარება საგრძნობლად გააუმჯობესა, მაგრამ დაფიქსირებული ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლის მზარდი ტენდენციისა, სიღარიბის და უმუშევრობის მაჩვენებელი ვერ აღწევს მოსახლეობის ფართო მასებისთვის სასურველ დონეს. შესაბამისად სახელმწიფოს პრიორიტეტი გრძელვადიანი ინკლუზიური ეკონომიკის ზრდისთვის საფუძვლის შექმნა, მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლება, კვლავ აქტუალურია და მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება.

ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს ადამიანური რესურსების განვითარება და არსებული პოტენციალის მაქსიმალურად ეფექტიანი გამოყენება წარმოადგენს. თავის მხრივ, ადამიანური რესურსის მაქსიმალურ ეფექტიან გამოყენებაში მოიაზრება დაბალი კვალიფიკაციის მქონე პირთა შესაძლებლობების ამაღლება, მათში მნიშვნელოვანი სოციალური ინვესტიციის განხორციელება, დისკრინაციული საფრთხის წინაშე მყოფი პირების (შშმპ და სხვა) შესაძლებლობების განვითარება. რამდენიმე წელია აქტუალური გახდა საკითხი ქალის ჩართულობა საზოგადოებრივ საკითხებში, ქალის როლი ეკონომიკურ ზრდაში. ჩვენი კვლევის საგანს საქართველოში ქალის როლი ბიზნესის ინკლუზიურ განვითარებაში წარმოადგენს. საინტერესოა რა ვითარებაა ჩვენს ყვეყანაში ამ მხრივ: რამდენად დაცულია გენდერული თანასწორობა საკანონმდებლო დონეზე, დასაქმებულთა გენდერული თანაფარდობა, ანაზღაურება, როგორია მაჩვენებელი აქტივების ფლობასა და მეწარმეობაში.

ქალთა მხარდაჭერისათვის განხორციელებულ აქტივობებს ქვეყანაში ვხვდებით 1994 წლიდან. კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ დამტკიცებულია საქართველოს პარლამენტის მიერ 2010 წელს (ცვლილებები საქართველოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებულია 2017 წელს). საქართველოს კონსტიტუციის 11-ე მუხლი და კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ უზრუნველყოფს ქალებისთვის და კაცებისთვის თანაბარ უფლებებს, პასუხისმგებლობას და შესაძლებლობებს, ასევე აღიარებს განსაკუთრებული ზომების მიღების აუცილებლობას ქალებსა და კაცებს შორის არსებითი თანასწორობის მისაღწევად და უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სპეციფიკური თავისებურება, რომელსაც პირდაპირი ზემოქმედება აქვს როგორც ბიზნესის ინკლუზიურ განვითარებაზე ასევე ქალთა ჩართულობაზე, ადამიანური რესურსის განვითარებაზე და შესაბამისად სოციალური ინვესტირების ეფექტიანობაზე, არის სოციალურ-დემოგრაფიული პროცესები. რთულია ვიმსჯელოთ ქვეყანაში არსებულ გენდერულ თანასწორობაზე, როდესაც ვეცნობით სტატისტიკურ მონაცემებს დაქორწინებულთა რაოდენობაზე და შობადობაზე ასაკის მიხედვით. მოსახლეობის 10% ქორწინდება 16-19 წლის ასაკში, მათგან-85% ქალი, 15%-კაცია (სოფლად მცხოვრები დაქორწინებული როგორც ქალთა, ასევე მამაკაცთა რაოდენობა თითქმის 2-

ჯედ აღმატება ქალაქად მცხოვრებს). მოსახლეობის 53% ქორწინდება 20-29 წლის ასაკში, მათგან- 52% ქალი, 48%-კაცი (თანაბარია დაქორწინებულ ქალთა რაოდენობა ქალაქად და სოფლად, ხოლო 6%-ით აღმატება დაქორწინებულ მამაკაცთა რაოდენობა სოფლად ვიდრე ქალაქად). განსაკუთრებით მაღალია შობადობის ასაკობრივი კოეფიციენტი 20-29 წლის ასაკში. რასაც ვერ ვიტყვით მსოფლიოს ბევრ განვითარებულ ქვეყანაზე. მაგალითად იაპონიაში და სამხრეთ კორეაში დაქორწინებას წყვილები წყვეტენ 25 წლის შემდეგ, როცა მაღალია მათი მატერიალური ბაზისი და შესაძლებლობა აქვთ დაგროვილი კაპიტალით უზრუნველყონ შვილების მომავალი. საქართველოში სადაც შობადობის მაჩვენებელი მაღალია დასაქმების დონე შეადგენს 26%-ს ქალი და 37%-ს კაცი. მოცემული ციფრებიდან აშკარად ჩანს, რომ განვითარება სოციალური ინვესტირების გარეშე ძალზედ რთული იქნება. სავარაუდოა, რომ 20-24 წლის ასაკის ახალგაზრდების ოჯახის კეთილდღეობაზე ზრუნვა, კიდევ ერთ ქართულ „ფენომენტაა“დაკავშირებული. დასაქმების დონე 40-50 წლის ასაკის ადამიანებისთვის საშუალოდ 70-75%-ის ფარგლებში მერყეობს და სწორედ ისინი კისრულობენ ოჯახის რჩენას.

არანაკლებ მნიშვნელოვან ფაქტორად მიგვაჩნია ქალთა განათლება და ანაზღაურება. საბაზო და საშუალო სკოლის დასრულების მაჩვენებლის მიხედვით საშუალოდ 5%-ით ნაკლებია გოგოს რაოდენობა. უმაღლესი სასწავლებლების კურდამთავრებულები სქესის მიხედვით 46%-ით აღმატება ქალი კაცს. დოქტორანტურის კურსდამთავრებულები სქესის მიხედვით 38%-ით აღმატება ქალი კაცს. მიუხედედად ზემოთ მოყვანული მონაცემებისა დასაქმების მხრივ რადიკალურად განსხვავებული სურათი გვაქვს. უმუშევარი ქალების რიცხოვნობაში ყველაზე დიდი წილი უმაღლესი განათლების მქონე მოსახლეობას უჭირავს, ხოლო კაცებში-საშუალო ზოგადი განათლების მქონეს. ბოლო 5 წლის განმავლობაში უმაღლესი განათლება ჰქონდა საშუალოდ უმუშევარ ქალთა 42%-ს, ხოლო კაცთა 41%-ს საშუალო განათლება. ვფიქრობთ, უმაღლესი განათლების მქონე უმუშევარ ქალთა პროცენტული მაჩვენებელი დამაფიქრებელია და სახელმწიფო მხრიდან სტიმულირებას მოითხოვს, თუმცა არა ნაკლებ მნიშვნელოვნად საზოგადოებაში და ოჯახებში არსებული მეტალიტეტი და სტერეოტიპები.

2018 წელს ქალების საშუალო თვიურმა ნომინალურმა ხელფასმა შეადგინა 876 ლარი, კაცების 1294 ლარი. სხვაობა მათ შემოსავლებს შორის

32%-ია, რაც ორჯერ აღემატება ევროკავშირში გაერთიანებულ ქვეყნებში იგივე მაჩვენებელს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს რომ აღნიშნული მაჩვენებელი შემცირებულია წინა წლებთან შედერებით 4-5%-ით. სტატისტიკა მიაწოდებს იმაზე, რომ ქალები უფრო დაბალანაზღაურებად პოზიციებზე მუშაობენ, ვიდრე კაცები. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ანგარიშის Gender Gap-ის მიხედვით, საქართველო ქალებისა და კაცების თანაბარი შესაძლებლობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით მსოფლიოში 94-ე ადგილზეა. ამ მხრივ, ისლანდია, ნორვეგია და ფინეთი პირველებია. აქედან გამომდინარე, არსებობს გონივრული მოსაზრება, როგორცაა ქალის და მამაკაცის თანასწორობა, საქართველოს კონსტიტუციის 11-ე მუხლი ხშირ შემთხვევაში არ არის დაცული.

კანონმდებლები, მაღალი რანგის თანამდებობის პირები და მენეჯერები, აღნიშნულ პოზიციებზე ქალთა დასაქმება 55%-ით ჩამორჩემა კაცების დასაქმებას. არანაკლები სხვაობა აღინიშნება შემდეგ პოზიციებზე: სპეციალისტ-პროფესიონალები, სპეციალისტები და დამხმარე პერსონალი, ოფისის პერსონალი, მომსახურების სფეროსა და სავაჭრო დაწესებულებების მომსახურების მომსახურე პერსონალი, სოფლის მეურნეობისა და მეთევზეობის დარგის კვალიფიციური მუშაკები, ხელოსნები, სამრეწველო დარგებისა და მანქანების ოპერატორები და ამწყობები. არაკვალიფიციური მუშების შემთხვევებში 80%-ით მეტი კაცია დასაქმებული.

ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის ქვაკუთხედად შეიძლება ჩაითვალოს სამეწარმეო სექტორი, განსაკუთრებით მცირე და საშუალო საწარმოები, რომლებიც ასრულებს საკმაოდ მნიშვნელოვან როლს ეკონომიკის განვითარებაში და საგრძნობი წვლილი შეაქვთ მდგრადი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში.

განვითარებულ ქვეყნებში (მათ შორის ევროკავშირის ქვეყნებში), მცირე და საშუალო საწარმოებს მოქმედ საწარმოებში დიდი წილი უკავია, ქმნის სამეწარმეო სექტორის მთლიანი ბრუნვის 50%-ზე მეტს და ყოველი სამუშაო ადგილიდან ორს კერძო სექტორში. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ქვეყნებში, კომპანიებში 99%-ზე მეტს მცირე და საშუალო საწარმოები წარმოადგენენ და საშუალოდ ქმნიან მშპ-ს 2/3-ს. განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში, მცირე და საშუალო საწარმოები საწარმოების მთლიანი რაოდენობის 90%-ზე მეტს წარმოადგენენ, თუმცა მათი წილი მშპ-ში ზოგადად საკმაოდ დაბალია, ხშირ

შემთხვევაში 20%-ზე ნაკლები. გამონაკლის ამ მხრივ არც ჩვენი ქვეყანა წარმოადგენს, ნაკლებია ქალთა დასაქმება სამეწარმეო საქმეში.

მიუხედავად ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სტრატეგიისა, მცირე და საშუალო საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ამალგების მხარდაჭერისა, ქვეყანაში ვერ ხერხდება ექსპორტის პოტენციალის მაქსიმალური გამოყენება, შრომის ბაზარის მოთხოვნებზე ორიენტირებული ადამიანური კაპიტალის მომზადება, ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა, რაც მნიშვნელოვანი საფუძველია ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდისთვის.

ფინანსებზე ხელმისაწვდომობაში ერთის მხრივ გასათვალისწინებელია ფინანსური განათლება, რომელიც დაბალ დონეზეა განვითარებული. ბოლო რამოდენიმე წელია სახელმწიფო საქართველოს ეროვნული ბანკის თანადგომით ცდილობს პოპულარიზაცია გაუწიოს და აამაღლოს საზოგადოებაში ფინანსური განათლება, ცნობიერება. მეორე მხრივ ფინანსების ხელმისაწვდომობაში იგულისხმება კრედიტებზე დაბალი საპროცენტო განაკვეთების არ არსებობა. განსაკუთრებით ნაკლებია ქალთა ჩართულობა სამეწარმეო საქმიანობაში, ისევე როგორც დასაქმებული, ასევე რეგისტრირებულ საწარმოთა რაოდენობის მფლობელის სქესის მიხედვით. ეს უკანასკნელი კი საშუალოდ 67%-ან სხვაობას გვიჩვენებს.

ქალი მეწარმეების ხელშეწყობის მიზნით ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი საქართველოში ახორციელებს ახალ პროგრამას „საქართველოს ბანკთან“ ერთად ქალი მეწარმეების სტარტაპ ბიზნესის დაფინანსებისთვის, რისთვისაც გამოყო 25 მლნ ლარი, შესაძლო დანაკარგების შემთხვევაში, ევროკავშირი „საქართველოს ბანკს“ ამ თანხის 10%-ს აუნაზღაურებს. მაღალ საპროცენტო განაკვეთთან ერთად დამაბრკოლებელ ფაქტორად თანამონაწილეობის მოთხოვნაც წარმოადგენს, პრობლემა განსაკუთრებით მწვავედ დგას რეგიონებში. კიდევ ერთ პრობლემას ქონებით უზრუნველოფას წარმოადგენს. ჩვენს ქვეყანაში, ძირითადად, ქონება მამაკაცის სახელზეა დარეგისტრირებული. ქალ მეწარმეებზე გაცემული სესხების რაოდენობა გაცილებით ნაკლებია მამაკაც მეწარმეებზე გაცემული სესხებთან შედარებით. მაგალითად „საქართველოს ბანკი“-ს მიერ ქალ მეწარმეებზე გაცემულია 11000 კრედიტი (გაცემული კრედიტების 30%), რაც დაახლოებით 250 ლმნ ლარს შეადგენს. ქალ მეწარმეებზე გაცემული სესხის თანხა საშუალოდ 25 000 ლარს შეადგენს, რაც მამაკაც მეწარმეებზე გაცემულ საშუალო თანხაზე ასევე დაბალია.

ვფიქრობთ, არანაკლებ მნიშვნელოვანია და ამავედროულად შემაშფოთებელი მსოფლიოში არსებული ვითარება ქალთა შესახებ, რომელსაც გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (UN WOMEN) აქვეყნებს.2,5 მილიარდი ქალი და გოგონა მსოფლიოში კანონის წინაშე განიცდის დისკრინინაციას: „ქალს და მამაკაცს არ აქვთ თანაბარი უფლება მრავალ ქვეყანაში. მათ შორის:

- 1.მემკვიდრეობის თანაბრად მიღების უფლება 39 ქვეყანაში.
2. თანაბარი უფლება ყოფა-ცხოვრებაში და ოჯახში 31 ქვეყანაში.
- 3.მუშაობა, ვაჭრობა ან პროფესიის მიიღობა 18 ქვეყანაში.
4. აიდი ბარათის ალების უფლება 11 ქვეყანაში.
5. ბიზნესის დარეგისტრირება 4 ქვეყანაში.
6. ანგარიშის გახსნის უფლება 3 ქვეყანაში“.

ვფიქრობთ, საქართველოსთვის, როგორც ადამიანური რესურსით არც თუ ისე მდიდარი ქვეყნისთვის, ქვეყნისთვის რომელიც 90-იანი წლებიდან მუდვივად განიცდის კვალიფიციური, ჯანსაღი და ინტელექტუალური კაპიტალის გადინებას, განსაკუთრებით დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს ქალთა ჩართულობას, როგორც საზოგადოებრივ ასევე სამეწარმეო სფეროში. სასურველია მეტი მხარდაჭერა როგორც სახელმწიფოს, ასევე არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან, წარმატებული ქალი ბიზნესმენების გამოცდილების გაზიარება, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია რეგიონში, განსაკუთრებით მაღალ მთიან რეიონებში ბიზნესის სტიმულირება, როგორც ტურიზმის მიმართულებით, ასევე სამეწარმეო და სოფლის მეურნეობაში.

ლიტერატურა

1. ნ.ჯანელიძე სოციალური ინვესტირების თანამედროვე ფორმები საქართველოში გვ.74-75 ქუთაისი 2013წ.
2. საქართველო 2020
2. მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის
3. <http://www.unwomen.org/en>
4. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/38/dasakmeba-da-umushevropa>
5. <https://www.geostat.ge/ka/single-categories/115/genderuli-statistika>
6. <https://forbes.ge/news/2620/ramdenad-gasxvavdeba-qalisa-da-kacis-anazRaureba>
7. <https://www.bm.ge/ka/article/saqstati-saqartveloshi-kacis-sashualo-xelfasi-tveshi-1294-laria-qalis---876-lari/35489>